

Zdeněk Jirotka

Saturnin

Người dịch Mai Nguyenová

Saturnin

Zdeněk Jirotko

Người dịch Mai Nguyenová

Z českého originálu (24. vydání, Praha),
vydaného v Nakladatelství Šulc – Švarc, s. r. o.,
a Nakladatelství Karolinum 2014,
do vietnamštiny přeložila Mai Nguyenová
K vydání připravil Ondřej Slówik

Vydala Univerzita Karlova,
Nakladatelství Karolinum
Praha 2022
Grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba DTP Nakladatelství Karolinum
První vydání ve vietnamštině

© Univerzita Karlova, 2022
Text © Zdeněk Jirotko – heirs, 2022
Translation © Mai Nguyenová, 2022
Editor and Epilogue © Ondřej Slówik, 2022
Cover Illustration © Adolf Born, 2022

ISBN 978-80-246-5217-7
ISBN 978-80-246-5218-4 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

ĐÔI LỜI VỀ TÁC GIẢ

Zdeněk Jirotka (1911–2003) là bậc thầy về thể loại văn trào phúng, ông là tác giả của nhiều vở kịch truyền thanh, các truyện ngắn châm biếm. Ông nổi danh nhờ *Saturnin* - một tác phẩm được các độc giả Tiệp khắc vô cùng yêu thích mà đã được dịch ra hơn mười thứ tiếng. Gia nhập quân đội khi còn trẻ, ông phục vụ tại các miền đất mà sau này đã bước vào các trang sách của ông khi ông đến với nghề viết. Dưới thời phát xít chiếm đóng, Zdeněk Jirotka làm việc tại Bộ Xã hội, song từ năm 1940 ông bắt đầu cộng tác chặt chẽ với thời báo *Lidové noviny*. Năm 1942, sau khi *Saturnin* ra mắt bạn đọc và gây được tiếng vang, ông bắt đầu dành toàn bộ thời gian cho việc sáng tác. Từ năm 1950, ông làm biên tập viên tại Đài truyền thanh Tiệp khắc và tại tuần báo châm biếm mang tên *Dikobraz* (Con nhím).

Saturnin và *Người đàn ông và con chó*, hai tác phẩm của ông được đông đảo bạn đọc biết đến, đều được lấy cảm hứng từ các tác phẩm hài hước kiểu Anglo-Saxon của các nhà văn như Jerome K. Jerome và P.G. Wodehouse. Thông qua văn học trào phúng kiểu Anh, ông học được cách viết mà là một hình thức phản kháng: cả hai đầu sách nổi tiếng của ông đều ra đời dưới thời phát xít chiếm đóng.

Zdeněk Jirotka được coi là người tiếp nối truyền thống trào lộng đặc trưng của Tiệp khắc mà cụ thể là tiếp nối các nhà văn tiền bối như Jaroslav Hašek, Karel Čapek, hay Karel Poláček. Cũng phê phán tâm lý tỉnh lẻ, thói hợm hĩnh, giả tạo, nhưng các tiểu thuyết của ông đều được viết theo một phong cách đặc trưng, khá gần với lối viết tản văn - điển hình với các tình huống bất thường, với ngôn ngữ lịch lãm và kiểu chơi chữ đặc thù mà cũng là một kiểu chế nhạo các hình thức và thể loại văn học khác nhau. Cả hai tác phẩm *Saturnin* và *Người đàn ông với con chó* đều được chuyển thể thành công sang kịch và phim.

I.

Học thuyết của bác sĩ Vlach

Tôi đã kiếm được gia nhân

Chuyện xảy ra với gã trộm

Bác sĩ Vlach nói về tư duy lành mạnh và Pythagoras¹

Cho dù không thích các thể loại so sánh, ví von mà bác sĩ Vlach hay thêm thắt trong các câu chuyện sống động của mình, tôi vẫn phải thừa nhận, quả thật có gì đó có lý trong cái ví dụ đầy hình ảnh với quán cà phê, với một người khách và khay đầy bánh rán nhân mít. Ít nhất thì qua đó có thể thấy một cách tương đối, Saturnin là người như thế nào.

Bác sĩ Vlach vốn phân loại mọi người xung quanh theo cách thức, ai sẽ xử sự ra sao trong tiệm cà phê vắng khi trước mặt họ là một khay ngồn ngộn bánh nhân mít. Hãy thử tưởng tượng một quán cà phê sang trọng vào một sáng chủ nhật. Trời bên ngoài thì đẹp, mà khách thì vắng. Đã xong bữa sáng, đã đọc hết cả xấp báo và giờ đây, bạn đang thoải mái dựa lưng trên chiếc ghế mềm trong một khoang riêng² nhìn khay bánh đầy suy tư. Sự chán chường trong quán dường như đang ngấm dần tới mọi góc gác.

Cứ theo học thuyết này của bác sĩ Vlach thì đây sẽ là lúc cho thấy, bạn thuộc nhóm người nào. Một khi được coi là thiếu trí tưởng tượng, không ưa hoạt động và chẳng có cả tính hài hước, có khi đến tận trưa bạn vẫn đờ đẫn ngồi nhìn đống bánh mà chẳng có bất cứ suy nghĩ nào lọt được vào đầu, rồi bạn đứng dậy đi ăn trưa.

Tôi có lý do để nghi ngờ bác sĩ Vlach đã xếp cả tôi vào nhóm thứ nhất này. Tôi cho là ông không có lý. Không bàn đến tính hài hước và thói ưa hoạt động, nhưng ông phủ nhận cả trí tưởng tượng của tôi khi biết tôi từng diễn được hợp lệ cả mẫu đơn khai thuế hưu trí thì ông quả làm tôi ngạc nhiên. Nhưng chuyện đó không quan trọng. Cứ

1 Pythagoras: nhà toán học, triết học Hy Lạp cổ đại thường được biết tới thông qua một định lý toán học mang tên ông và là định lý Pytago

2 Dưới nền cộng hòa thứ nhất (1918-1938) không gian trong quán cà phê thường được chia thành các khoang ít nhiều riêng biệt

cho rằng quả thật tôi thuộc thể loại này, thì nó cũng khiến tôi thoải mái hơn là làm thành viên của nhóm thứ hai, mà chỉ nhìn thấy khay bánh là đã khoái trá với hình dung, chuyện gì sẽ xảy ra nếu như ai đó bỗng nhiên nhặt bánh ném các vị khách khác trong quán không một lời cảnh báo.

Tôi không thể hiểu, thế nào mà một người trưởng thành và biết điều lại có khả năng nghĩ ra những trò như vậy. Song tôi hoàn toàn đồng ý rằng bác sĩ Vlach thuộc nhóm này như chính ông cũng công nhận. Vì những lý do khó hiểu nào đó, ông tự hào vì điều ấy. Ông coi đây là loại người có trí tuệ phát triển hơn. Ấy thế mà tôi lại không thể tưởng tượng nổi, khả năng hình dung ra cảnh bánh rán nhân mít đập vào và vỡ nát toét trên đầu các vị khách đang yên lành trong quán thì có gì liên quan tới trí tuệ phát triển. Không thể tưởng tượng nổi, nhưng tôi xin chớ tranh cãi về chuyện này. Chẳng là tôi có một nhận định dứt khoát về các cuộc tranh luận với bác sĩ Vlach. Lần nào cũng vậy, tranh luận với ông luôn khiến tôi thấy mình hết như một kẻ rồ dại đi phá con đập nước nơi thung lũng.

Nếu như số phận không run rủi dẫn Saturnin đến tôi, thật chẳng bao giờ tôi tin, còn có một dạng người thứ ba, như kiểu những con quạ có bộ lông màu trắng. Tôi muốn nói đến những người mà chỉ cần hình dung đến các chiếc bánh rán nhân mít bay chiu chiu là họ đã bị lôi cuốn đến mức phải đứng bật dậy làm cho bằng được.

Đối với những người này, bác sĩ Vlach giữ một thái độ kính trọng đến vô biên. Ông khẳng khái, để làm như vậy cần phải có không chỉ tính hài hước tốt bậc, mà còn cần cả sự can đảm, cần khí chất và tôi cũng không rõ, còn cần gì nữa. Theo quan niệm của tôi, để làm được điều này còn cần một mức độ điên rồ hiếm có, mà mọi thực thể biết điều đều phải sững sờ khi những người như vậy lại xuất hiện cả bên ngoài các trại, các viện mà xã hội vốn đã lập ra cho riêng họ. Đáng tiếc, số phận đã buộc tôi phải trải nghiệm trực tiếp để tự thuyết phục chính mình rằng trong thực tế, những người như vậy luôn luôn tồn tại và cho tới nay họ chẳng bị hạn chế mấy trong khoản tự do cá nhân. Bởi Saturnin quả thực là một người như thế.

Giờ đây, nếu nhìn lại quãng đời ngắn ngủi mình vừa trải qua, tôi không khỏi kinh ngạc với nhiều điều. Chẳng hạn với tất cả những gì

đã xảy ra trong thời gian ấy. Đạo đó, cuộc sống của tôi dường như đặc quánh lại, các sự kiện đổ ra liên tiếp, mà phải khó khăn lắm tôi mới kịp theo dõi. Tôi như kẻ đang lò dò đi xuống sườn dốc đầy tuyết phủ thì lỡ đạp phải một cầu trượt trên băng bị lấp dưới tuyết. Có cảm giác trong lúc như trượt, hết như trên một tấm kính trơn láng, tôi đã xử sự không mấy lịch lãm. Tôi nghĩ, âu cũng là dễ hiểu và rất muốn biết, liệu ai sẽ chê trách tôi trong chuyện này. Chỉ có kẻ chưa từng ném mùi tuyết vọng khi gắng gượng hết sức để gom nhặt các mảnh vụn cuối cùng của thể thăng bằng thường ngày mới có khả năng khuyên tôi rằng bất cứ lúc nào tôi cũng có thể bước khỏi khúc đường trượt dốc. Ấy vậy nhưng trải nghiệm này cũng không có gì đặc biệt khó chịu, thậm chí tôi còn nghĩ, nó cũng đáng. Lâu nay, cho dù đã lớn khỏi giấc mộng tuổi trẻ phiêu lưu và hài lòng với lối sống yên tĩnh, tỉnh táo hiện nay, song tôi nghĩ, hàng loạt các sự kiện bất thường có ập đến cũng không thể làm hại cho ai. Nào có ai bị chết đuối dưới mưa, mà chuyện không hay thì người ta thường chóng quên. Theo thời gian, con đường vượt qua bão tuyết gian truân sẽ còn lại trong bạn như một chuyến mạo hiểm khá thú vị.

Có lẽ không thật khôn ngoan khi một người độc thân và còn khá trẻ như tôi mà lại có người giúp việc. Thậm chí còn là kỳ dị và quá ư lãng mạn. Chắc chắn, ở xứ Bohemia hiếm khi gặp những người đàn ông trẻ mà có gia nhân. Chỉ nhớ lại thôi rằng mình đã làm một điều bất thường đến thế cũng là sự chẳng mấy dễ chịu cho tính cách điềm đạm và bảo thủ của tôi.

Saturnin có cho đăng một mẫu tin trên báo để tìm nơi cần gia nhân với những điều kiện mà tôi có thể chấp nhận, anh lại được một số nơi làm cũ giới thiệu rất tốt. Diện mạo và cách giao tiếp đứng đắn của anh làm tôi rất ưng. Sau này tôi mới phát hiện ra, anh được tiếp thu một nền học vấn khá sâu và có hệ thống. Anh mang cái họ hơi chút bất thường, dường như tôi đã nghe thấy ở đâu đó, nhưng mãi gần đây tôi mới tìm ra sự liên hệ, thế nào mà nó vẫn còn đọng trong tâm trí tôi. Tình cờ tôi gặp một tờ báo cũ cách đây đã hai năm với bản tin nói về vụ trộm ở biệt thự của giáo sư Luda, thế là tôi nhớ ra, lần ấy trong quán cà phê chúng tôi đã bàn tán về vụ này. Saturnin đã trở thành người hùng của buổi đó, các độc giả khâm kính nhất của tờ

báo cũng chỉ biết lắc đầu trước hành động của anh. Mà tôi có mẫu tin ấy ở đây:

Một sự cố đầy kịch tính với gã trộm. Tối hôm chủ nhật ngày 6 tháng Tám, một gã trộm không rõ tên tuổi đột nhập vào biệt thự của giáo sư Luda, một nhà sử học đồng thời là nhà sưu tầm, gã trộm đã tìm cách phá két sắt mà trong đó giáo sư có cất một số đồ cổ quý bằng vàng. Chưa kịp mở két, gã đã bị gia nhân trong nhà là ông Saturnin phát hiện. Hiện nay vẫn còn phải điều tra, chuyện gì đã xảy ra giữa hai người đàn ông. Ngay sau khi nhận được điện thoại báo tin, cảnh sát đã đến hiện trường và thấy gã trộm nằm bất tỉnh với một vết da rách rộng trên đầu. Lời khai của ông Saturnin có đôi chút bất thường. Ông quả quyết, gã trộm đã tự làm mình bị thương bằng cây chùy trong bộ sưu tập của giáo sư Luda. Một cách bướng bỉnh, ông khẳng khẳng định lời khai kỳ lạ này. Gã trộm đã tỉnh lại trong bệnh viện, nhưng lại khai không nhớ mình tên gì. Theo điều tra ban đầu, có vẻ sự việc đã diễn ra như sau: sau khi bị phát hiện, gã trộm giương khẩu súng lục đã lên nòng hòng đe dọa Saturnin. Saturnin giật khẩu súng khỏi tay gã và ném ra vườn, sau này khẩu súng đã được tìm thấy ở đây. Rồi Saturnin tuôn cho một tràng, giải thích cho gã trộm rằng cuộc đấu giữa hai người không được vũ trang như nhau là không công bằng. Ông đã buộc gã phải lấy trên tường một loại binh khí mà được gã trộm mô tả như một cây gậy có gắn với một quả cầu bằng dây xích sắt, và ông cũng nhặt một binh khí tương tự. Sau một số thủ tục rối rắm sao đó trận đấu bắt đầu, rồi gã trộm bị thương. Một điều thú vị là gã trộm không loại trừ khả năng chính gã đã tự gây ra vết thương trên đầu. Gã nói, cái vật dụng đó rất khó điều khiển, rằng mấy lần gã suýt tránh không nổi quả cầu xoay tròn trên cây vũ khí của chính mình. Ngoài ra, thấy bảo trong suốt trận đấu gã nơm nớp lo sẽ làm vỡ chùm đèn trần. Nói chung, gã thấy hài lòng với kết cục này. Sau khi cuộc điều tra kết thúc, chúng tôi sẽ không quên cung cấp cho các độc giả của báo một bản tin tường tận.

Như tôi đã nói, không thể tranh luận được với bác sĩ Vlach. Không những ông sẽ trút lên bạn cả một dòng ngôn từ như ở ngoài chợ, mà thậm chí ông thường bẻ cong mạch nghĩ, rồi bật ra những phê phán chua cay, không mấy đẹp đẽ để phản bác lại điều bạn hoàn toàn không có ý định nói đến. Điều này sẽ phần nào ảnh hưởng tới sự mạch lạc trong câu chuyện của tôi, nhưng tôi chẳng thể làm gì khác. Những phát biểu bất ngờ của bác sĩ Vlach đôi khi làm một chương vốn bắt đầu bằng khái niệm về tội phạm học, kết thúc cũng vẫn bằng khái niệm tội phạm học, mặc dù phần lớn trong đó toàn nói về câu cá hương. Bác sĩ Vlach là vậy, rất khó thay đổi người đã năm mươi tuổi.

Một lần, khi tôi hỏi ông, một người có suy nghĩ lành mạnh phải nghĩ gì về sự kiện được mô tả trong đoạn tin nọ trên báo, ông rằng rất khó để phán đoán, bởi vì thời nay chẳng còn ai có suy nghĩ lành mạnh cả. Ông nói, tất cả chúng ta đều mang bộ não của mình ra đóng cương để phục vụ cho công việc trong các ngành chuyên môn hẹp của bản thân, rồi thì chúng ta cố gắng bằng mọi cách để các miên não khác của mình chết dần đi. Chỉ cần điều đó xảy ra là chúng ta sẽ được cấp trên để mắt tới và sẽ bắt đầu tạo dựng sự nghiệp. Rằng thật đáng kinh ngạc khi mà ngày nay, các suy xét đơn giản và dễ dàng đã nằm ngoài phạm vi chức năng của bộ não của hầu hết mọi người.

Bác sĩ Vlach còn nói hơn bảy mươi nhăm phút mà giờ đây, tôi không còn nhớ nổi ông đã thuyết về cái gì. Ông kết thúc bằng một bài khen ngợi Pythagoras hết mức. Tôi không phản đối ý kiến này của ông, tuy nhiên nếu như khẳng định rằng ngày nay chẳng còn ai có suy nghĩ lành mạnh, thì tôi nghĩ, bác sĩ Vlach có lẽ chỉ nên nói về bản thân.

II.

Căn nhà cũ yên bình

Tôi có nguyên tắc không dùng thành ngữ, tục ngữ

Tính kỳ dị của Saturnin

Chúng tôi sống trên thuyền

Tôi đồng ý đi bắt Marcus Aurelius

Không gã đàn ông nào chịu để người khác nghi ngờ lòng dũng cảm của mình

Tôi muốn bạn hình dung, trước khi có Saturnin về làm gia nhân, cuộc sống của tôi yên bình ra sao. Tôi sống trong một căn hộ nhỏ tại một trong các ngôi nhà thị dân cổ kính mà vẻ duyên dáng riêng của chúng luôn làm tôi vô cùng ấn tượng. Tôi rất hài lòng được sống ở đó. Những ngôi nhà có mặt tiền phủ đầy họa tiết được khắc vẽ trên vữa, các bậc cầu thang bằng đá mòn vẹt theo thời gian, các hành lang luôn mờ mờ tối và các cánh cửa gỗ thật cao, tất cả đều mang hơi thở gần gũi với tôi hơn là các ngôi nhà hiện đại nhất nhất giống nhau như đúc một khuôn. Cảm giác, dường như bóng tối dịu dàng và nguôi ngoai luôn là một phần làm nên sự ấm cúng của nếp nhà.

Bác sĩ Vlach bảo, đó chỉ là cảm giác được thừa hưởng từ tổ tiên vốn quen sống những nơi hang hốc. Lần đó ông đã nói về căn hộ của tôi một cách hết sức xúc phạm. Ông không hiểu, thế nào mà tôi có thể sống trong ngôi nhà ấy. Ông rằng, chỉ vừa bước vào là tim ông như thắt nghẹn, đầu óc thì toàn những hình dung đau buồn về bi kịch của kiếp người. Rằng khi ra đi, tất cả những ai từng sống ở đó hàng năm trời đều đã mang theo hạnh phúc của mình, nhưng niềm đau, nỗi buồn và sự tuyệt vọng thì họ để lại. Ông tuyên bố, mọi không gian của tòa nhà đều thấm đẫm những dòng nước mắt đã chảy dài trong những đêm bất hạnh, mà ngày hôm sau đã có người không bao giờ còn thấy bình minh. Tóm lại, bác sĩ Vlach bảo chắc chắn ở đó đã có những chuyện kinh khủng xảy ra và mỗi khi ông đến đây, tất cả những sự này như đổ sụp xuống ông.

Theo như tôi biết, chẳng có chuyện gì khủng khiếp đến vậy xảy ra ở đây, chỉ có một lần cái giàn giáo treo bị đổ, nhưng không hề đổ vào bác sĩ Vlach, mà đổ xuống sân. Vụ ấy chẳng hề có ai bị thương,

có nghĩa là chẳng có bất cứ lý do nào để ai đó phải đau buồn. Sau rồi bác sĩ Vlach bảo, chẳng thà cái sự buồn đau nó đổ xuống ông còn hơn là cái giàn giáo. Lần nào ông cũng tránh tranh luận nghiêm túc với bạn như thế.

Tức là tôi sống trong một căn hộ nhỏ, yên tĩnh, có lớp giấy dán tường đã ngả màu, có mấy bức họa được đóng trong khung vừa rộng và vừa cũ kỹ. Một cây đồng hồ cột vẫn đánh nhạc báo giờ cho tôi trong những buổi tối yên tĩnh khi tôi nằm dài trên chiếc trường kỷ lớn.

Phải, tôi ngồi nhà khá thường xuyên, nhất là khi tiết trời bên ngoài khắc nghiệt. Trong những đêm thu tối đen như mực, khi trời đổ từng trận, từng trận mưa, gió lạnh tuốt đi từng đám lá từ vòm cây, nữ thần duôi rắn thì rên rĩ lượn quanh các tháp chuông nơi thành quách cổ kính, xen vào đó là tiếng bầy quạ kêu thảng thốt mỗi khi có những gã kỹ sư cô độc phi nước đại theo đuổi các mục đích đáng ngờ trên con đường sùng bần, những đêm như vậy tôi thường ngồi hàng giờ bên lò sưởi và đọc Vaclav Benes Trebizsky³. Rồi đi ngủ, tôi nghe trong mơ tiếng khóc của người tình, tiếng rạn nứt của mái nhà đang bốc cháy và lời nguyện sẽ trả món thù để đến sáng ra tôi kinh ngạc khi thấy tàu điện đi lại đầy trên các con phố Praha. Tôi ngỡ ngàng khi cả phê mà bà Suchankova mang đến cho tôi trong bữa sáng, không bị bỏ thuốc độc.

Bà Suchankova là một phụ nữ đứng tuổi với mái tóc đen chải ngôi giữa, bà chăm tôi gần như một người mẹ. Tôi không thiếu thốn điều gì và tôi cũng chẳng có gì để than phiền, có khi chính điều này đã làm tôi kém hài lòng. Có một câu tục ngữ như vậy, nhưng tôi lại có nguyên tắc không dùng đến tục ngữ, ngạn ngữ. Tự trong lòng tôi không thích. Gặp cô Katerina, bạn sẽ hiểu tại sao.

Thế là một ngày nọ, Saturnin đã bước vào một môi trường tĩnh mịch như vậy, anh coi bốn phận của mình là làm thế nào để cuộc sống của tôi trở nên sống động mỗi khi có thể. Rồi bạn sẽ thấy, anh đã làm được việc này.

3 Václav Beneš Třebízský: nhà văn Séc thế kỷ 19 thuộc thời kỳ văn học phục hưng dân tộc. Đây là thời kỳ phát triển ngôn ngữ, văn học, nghệ thuật trong tiếng Séc và kết quả của nó là sự ra đời của CH Tiệp khắc năm 1918.

Để bạn hiểu rõ ý tôi, tôi không muốn nói Saturnin không phải là người gia nhân tốt. Anh có mọi tính cách mà một người giúp việc tốt cần phải có. Đó là một người có mái tóc sáng màu, đứng đắn, đáng tin cậy và rất thông minh. Tôi luôn có cảm giác, làm giám đốc một tập đoàn quốc tế nào đó với anh cũng như làm gia nhân riêng. Dĩ nhiên, anh không thể thay ghế giám đốc như thay ông chủ.

Khi anh đưa giấy tờ cho tôi xem, tôi buộc phải nhận xét rằng anh bị thiếu giấy chứng nhận từ nơi làm việc cuối cùng. Về sau tôi được biết lý do, tại sao anh không thể có bản chứng nhận ấy. Anh đã bỏ việc sau một cảnh khá vô lý. Vào thời điểm, khi cho rằng không thể chịu đựng thêm cách cư xử của bà chủ, anh như bị cuốn đi trong cơn giận điên cuồng. Trong cơn thịnh nộ mà tôi có lý do để cho là giả tạo, anh đập phá đồ trong phòng bằng một cách thức không thể tha thứ được, rồi anh ném bà chủ đang sửng sờ kinh ngạc vào đài phun nước trong khuôn viên lâu đài, chỉ sau đó anh mới bình tĩnh lại. Tôi sẽ không viết tên bà mệnh phụ ấy, mặc dù biết bà khá rõ, song tôi muốn nhận xét rằng ở một mức nào đó, các kinh nghiệm của tôi có thể giải thích được và thậm chí có lẽ còn bào chữa được cho hành động của Saturnin. Có nghĩa là tôi biết khá nhiều người sẽ rất muốn ném bà ấy vào đài phun nước. Có điều không một ai trong số họ có khả năng kết thúc màn trình diễn như Saturnin. Ngoi được nửa người lên khỏi mặt nước, bà mệnh phụ đang dán mắt nhìn kẻ tội đồ với vẻ ngạc nhiên tột độ thì Saturnin cúi gập người cứng đờ như một cây gỗ để thông báo rằng bữa ăn đã được dọn ra bàn. Rồi anh đi gói ghém đồ đạc của mình.

Mãi sau này tôi phải công nhận rằng tạo dựng các tình huống phi lý đến như thế chính là đam mê của anh. Ở đây, tôi không muốn nói rằng anh sẽ cho phép mình làm điều tương tự với tôi. Một phần thì ngoại hình của tôi cũng cho anh thấy, tình hình chưa chắc đã đi theo chiều hướng mà anh giả định, một phần nữa thì vẻ nghiêm nghị tự nhiên của tôi kiểm chế được anh. Nhưng dẫu vậy, từ khi anh trở thành gia nhân của tôi, hàng ngày hàng giờ, tôi không biết lúc nào mình sẽ buộc phải xử lý một tình huống hoàn toàn bất ngờ, giật gân và thường là chẳng mấy dễ chịu.

Mọi việc bắt đầu bằng cách thức anh nói về tôi với bà Suchankova, anh gọi tôi bằng mọi tước hiệu cao quý nhất như Ngài, Đấng nhân từ, Quốc vương, đấng ngài, tùy theo anh đang đọc cái gì. Rồi anh mang về phòng tôi đủ loại chiến tích săn bắn như sừng trâu, ngà voi, các tấm da thú vân vân. Sau này, tôi mới biết anh mượn ở phòng đạo cụ của một sân khấu danh tiếng. Hình như khi không có mặt tôi, anh còn kể các câu chuyện đi săn hư cấu cho bạn bè tôi. Chỉ có cách này mới giải thích được việc các bà các cô trong quán cà phê mà tôi quen biết đã làm tôi sững sốt khi họ đề nghị tôi kể chuyện tôi giết cá mập bằng chân máy ảnh. Dĩ nhiên, tôi đã phủ nhận rằng tôi chưa bao giờ làm điều gì như vậy, để rồi kể từ đó, tôi bị mang tiếng là một người hùng quá ư khiêm tốn.

Tôi nghĩ mãi không ra, tại sao Saturnin lại làm như thế. Thoạt tiên tôi đổ rằng anh mang một khao khát gần như bệnh hoạn được trở thành gia nhân của một quý ông ưa thám hiểm, và rồi vì không có nên anh đành tô vẽ cho con người vốn tầm thường của tôi một dáng dấp người hùng. Về sau tôi rút ra kết luận là anh khoái trò chơi này.

Khiếu hài hước của anh thuộc loại không thể chịu nổi. Một lần anh giải thích cho tôi một học thuyết vô cùng lằng nhằng về các trò đùa mà hình như gọi là trò đùa Canada. Theo những gì tôi hiểu thì điểm nhấn của các trò đùa này là rốt cuộc hoặc sẽ bị cháy nhà, hoặc sẽ có ai đó bị trọng thương. Thật khó có thể nói là tôi sẽ thích những trò ấy.

Sau khoảng nửa năm, Saturnin bắt đầu tỏ thái độ rằng căn hộ mà từ bấy đến giờ chúng tôi vẫn sống yên bình, là không đủ rộng. Nói chung thì cũng không sai. Mặc dù lúc đầu thì khá thoải mái, nhưng nếu như ai đó trong số bạn đọc đã nhìn thấy những chiếc sừng trâu... nhưng đó là cả một câu chuyện dài. Dĩ nhiên là bác sĩ Vlach ủng hộ. Ông rằng, lẽ ra tôi đã phải chuyển đi từ lâu, ông còn nói gì đó về việc tôi không được khỏe, rằng căn hộ ảm thấp. Chẳng có mấy may sự thật nào trong đó. Trước hết, căn hộ không ảm thấp tẹo nào, còn về sức khỏe của tôi thì bác sĩ Vlach lại càng không biết. Lần cuối cùng ông khám cho tôi là khi tôi bị lên sỏi, lúc đó tôi có lẽ lên mười.

Sự việc đã kết thúc thế này, một buổi nọ, Saturnin tìm tôi trong đám bạn bè và kín đáo thông báo rằng chúng tôi đã chuyển nhà. Anh nói thêm, chúng tôi sống trên nước, gần cây cầu dây xích.

Có lẽ sẽ là hợp ý anh, nếu như tôi lần ra ngắt ngay tại chỗ. Nhưng tôi hoàn toàn bình tĩnh và tiếp tục ván bài đang dở. Mãi đến chiều, uống mấy ly cognac rồi tôi mới về xem nhà cũ. Căn nhà quả thật đã trống trơn, bà Suchankova mắt sưng vì khóc. Cứ theo thái độ của chủ nhà thì tôi kết luận rằng sẽ không mấy hay ho nếu như tôi quá quan tâm đến các chi tiết cụ thể của vụ chuyển nhà. Thế là tôi tìm đến cây cầu dây xích. Cho dù điều này thật vô lý, nhưng tôi phải đi đầu đó chứ. Saturnin đứng trên bờ, đầu đội một chiếc mũ thủy thủ, anh gọi tôi là thuyền trưởng.

Từ buổi đó, chúng tôi sống trên nhà thuyền, mà tôi không thể nói là nó quá tệ, cho dù ngay tuần đầu tiên, mỏ neo đã bị tuột giữa đêm và thuyền của chúng tôi bị trôi khỏi đập. Bữa đó khá mệt, xung quanh tối như hũ nút, thoát đầu tôi còn tưởng Saturnin đã chết đuối bởi tìm khắp tàu mà không thấy anh. Sau mới vỡ lẽ là anh ngủ trong chiếc giường dành cho người trực canh. Nhưng như tôi luôn nói, ngoài sự cố này thì tôi chẳng có điều gì phải phàn nàn về chỗ ở mới. Trên đời có biết bao điều người ta cần phải chấp nhận.

Có điều, tôi không muốn nói là tôi cam chịu trước mọi ý tưởng của Saturnin. Tôi không thể cam chịu, bởi đơn giản là không thể thờ ơ với danh tiếng của mình rồi cuộc đã bị các trò rở dại của anh làm sút mẻ khá nhiều. Tôi bắt đầu bị nhìn nhận như một gã cục kỳ can đảm và vô cùng lập dị. Có lẽ tương tự Harry Piel⁴. Một lần báo chí đã nhắc đến nhà thuyền của chúng tôi, lần đó tôi được viết đến như “nhà thể thao nổi tiếng của chúng ta”. Ngày hôm sau, vô tình tôi nghe được câu chuyện giữa Saturnin và người bán chất đốt cho chúng tôi, trong câu chuyện Saturnin bực bội bởi trong bài báo không có cụm từ “người săn thú” mà anh thì đã nhấn mạnh điều này với người biên tập.

4 Tên thật là Heinrich Piel (1892–1963) diễn viên, đạo diễn kiêm nhà viết kịch bản và nhà sản xuất phim người Đức đã xuất hiện trong hơn 150 bộ phim, tất cả đều là phim hành động, đầy phiêu lưu. Ông được mệnh danh là đạo diễn thuộc nổ vì hay sử dụng các cảnh nổ trong phim.

Mặc dù chẳng hề xứng đáng, tiếng tăm rằng tôi là một người đàn ông tuấn kiệt ngày càng lan rộng và làm tôi vô cùng khó chịu, tiếng tăm này đã mang lại cho tôi những hậu quả không hay. Như có lần, đang giữa đêm tôi bị một người đàn ông đội chiếc mũ kiểu viên chức đánh thức, rồi tôi được giải thích là người ta khẩn thiết cần tôi giúp đỡ. Phải sử dụng phần lớn khả năng tư duy phức hợp của mình, tôi mới hiểu qua lời kể lể lộn xộn của người đàn ông nọ rằng một kẻ nào đó trong trại vốn cho mình là Marcus Aurelius⁵ đã trốn khỏi viện điều trị, ban quản lý viện cho rằng đối với người có tố chất như tôi thì việc tìm bắt gã kia chỉ là trò chơi.

Làm phụ lòng các đánh giá có phần tâm bốc mà người khác nghĩ về mình là điều chẳng mấy dễ dàng. Tôi đứng dậy, nhanh chóng thay đồ. Người đàn ông đội chiếc mũ viên chức nọ khăng khăng, người ta đã nhắc ông ấy nói với tôi hãy làm ơn mang theo khẩu súng. Tôi thì chẳng có khẩu nào, nên tôi nói tránh đi. Tôi bảo, tôi sẽ chẳng cần đến nó, người đàn ông đội mũ nọ nhìn tôi không dấu vẻ thán phục.

Dặn dò Sartunin một số điều để phòng trường hợp tôi không về, rồi tôi cùng người đàn ông nọ bước vào đêm mưa. Qua câu chuyện mà chúng tôi trao đổi với nhau trên đường, tôi mới vỡ lẽ rằng ông là giám đốc Sở thú và Marcus Aurelius là một con sư tử.

Chắc chắn tôi là một kẻ can đảm, ít ra thì cũng ở mức trung bình, nhưng hẳn các bạn có thể hình dung ra tôi lúc đó. Tôi thật chẳng muốn nhớ lại. Cuối cùng thì mọi việc đã kết thúc tốt đẹp. Cụ thể là các nhân viên Sở thú đã bắt được con sư tử lúc nó mệt lả và lăn ra ngủ, sau khi nó đã tấn công một cách vô ích chiếc đầu máy xe điện số 12. Họ chẳng cần đến sự tham gia của tôi, nhưng dẫu vậy bằng lời lẽ ầm áp, viên quản lý Sở thú đã đánh giá cao thiện chí của tôi góp phần giúp đỡ người dân Praha đang bị hiểm nguy, rồi ông an ủi, lần sau chắc số phận sẽ cho tôi được tự tay mình tóm tai mà bắt con thú nào đó khác. Chắc ông nghĩ, tôi hẳn vô cùng khao khát tro này.

Ngày hôm sau, trên báo có nhắc đến việc tôi tham gia vụ tìm bắt chú sư tử khốn khổ Marcus Aurelius với một thiện chí đáng lưu tâm.

5 Marcus Aurelius: hoàng đế La Mã

Chắc hẳn bạn có thể hình dung, đó là dòng nước như thế nào đối với chiếc cối xay là Saturnin⁶.

Lúc tôi nói chuyện với bác sĩ Vlach về sự kiện này, ông buồn cho một câu đấng kinh ngạc mà suýt làm tôi tổn thương. Ông bảo, ông có cảm giác, các huyền thoại mà Saturnin đã dùng để bao bọc quanh tôi có vẻ khá hữu ích cho tôi. Nếu không thì ông khó có thể lý giải sự sốt sắng của tôi đang giữa đêm đi sang vườn bách thú Troja tìm bắt sư tử.

Tôi luôn quan niệm, khả năng đánh giá tính cách con người là những gì người ta đã có sẵn từ thuở lọt lòng. Như có thể thấy với trường hợp bác sĩ Vlach, ngay cả thời gian và kinh nghiệm cũng không thể mang lại sự nhanh nhạy ấy. Thế nào mà ông ấy lại nghĩ ra chuyện này! Ông ấy coi tôi là kẻ điên rồ và tự phụ đến thế hay sao! Nếu thêm khát thanh danh của kẻ ưa phiêu lưu thì tôi đã biết tự xây dựng cho mình thanh danh ấy, chứ chẳng phải chờ có người giúp việc đến để thêu dệt cho mình. Mà chẳng thể bỏ qua một thực tế là tôi đã bị hoàn cảnh đẩy vào những tình huống khiến tôi buộc phải đưa ra những quyết định khó khăn giữa một bên là cảm nhận về sự thật và bên kia là lòng kiêu hãnh tự nhiên của mình.

Một khi bạn vẫn thanh thản sống như một công dân bình thường và tỉnh táo, bạn bè và người quen của bạn sẽ chẳng có lý do nào để đồn đoán, bạn sẽ xử sự ra sao nếu bị một con trâu điên tấn công. Hãy thử tưởng tượng những người xung quanh mình trong tình huống ấy, rồi bạn sẽ thấy nó vô nghĩa thế nào. Và bây giờ, hãy thử nghĩ mà xem, vì những thêu dệt của Saturnin mà bạn bè tôi đã trực tiếp bị lôi vào những suy đoán như vậy. Trong suy nghĩ của mọi người lòng dũng cảm của tôi đã bị lôi ra thử thách đến nhường kia, hệt như con thỏ thí nghiệm.

6 Từ xưa tới nay, xay ngũ cốc thành bột là một khâu quan trọng và không thể thiếu trong cuộc sống tại các xứ sở của nền văn hóa lúa mì và Séc là một nơi như thế. Tại đây, phần lớn các nhà xay ngày xưa đều được dựng bên bờ sông, bờ suối để sử dụng sức nước làm xoay guồng nước hình bánh xe, trục của bánh xe này được nối với cối xay và làm cối xay hoạt động cả ngày cả đêm. Với người Séc, “dòng nước cho cối xay” mang hàm ý chỉ những gì liên tục, không ngừng, không nghỉ.

Chưa bao giờ tôi khẳng định những câu chuyện ngớ ngẩn, ví dụ như về con cá mập và chân máy ảnh, nhưng bạn thử hình dung đi, bạn thấy sao nếu như cặp môi thiếu nữ kiều diễm nhất mà bạn đã gặp trên đời từ từ cong lên thành một nụ cười hoài nghi rồi thốt lên: “Ông và cá mập ư?” Hẳn sẽ là dễ hiểu, nếu như một số quyết định nào đó của tôi đã mang dấu vết của nỗi khát khao, rằng một ngày nào đó tôi sẽ có thể trả lời “Vâng, thưa tiểu thư Barbora, tôi và cá mập, tôi và sư tử, tôi và mọi hiểm nguy trên đời.”

III.

Tiểu thư Barbora

Tôi thua ba châu quân vợt

Saturnin dựng tường tập quần vợt

Quy ước bất thường với chủ thuyền

Bác sĩ Vlach thuyết giảng về sự sa sút của các nghề thủ công

Tôi quen tiểu thư Barbora trên sân quần vợt. Nàng là ngôi sao của câu lạc bộ quần vợt tại vùng ngoại ô mà tôi là thành viên. Tôi thấy nàng luôn đẹp và khó gần, nàng thường đi tập với người huấn luyện viên hoặc với một số tay chơi quần vợt lão luyện nào đó. Có lẽ tôi phải cảm ơn Pepik, rằng mới quen biết của chúng tôi đã vượt qua mức chào hỏi lịch sự từ phía tôi, và mức lịch sự song lạnh nhạt từ phía nàng.

Xin cho tôi được giới thiệu về cậu Pepik này. Là người của câu lạc bộ, mới mười hai tuổi, cậu nhạt bóng, nhạt những cây vợt bị bỏ lại sân, cậu hút thuốc và trốn học. Mặc dù còn rất trẻ, nhưng cậu nổi tiếng với các nhận xét sành sỏi về vẻ đẹp của các cặp giò phụ nữ mà trong lúc làm việc, cậu vẫn luôn để ý sẫm soi quan sát. Cậu thường không chút khoan nhượng trong các tuyên bố của mình, và ai cũng biết, người sở hữu cặp giò duy nhất đạt mọi tiêu chuẩn khắc khe của cậu chính là tiểu thư Barbora.

Giới đàn ông trong câu lạc bộ luôn cười ha hả khi Pepik ngồi giải bày sự am hiểu của mình với họ. Tôi coi trò giải trí này là cực kỳ không thích hợp. Ngay cả khi không lẫn tẩn vướng bận với tuổi tác của Pepik, thì một điều không thể chối cãi là những người đàn ông biết cư xử đứng đắn không nhìn chân phụ nữ. Ngay cả khi anh ta có cơ hội để làm điều đó.

Khoảng nửa tiếng trước khi được giới thiệu với tiểu thư Barbora, thì chính tôi đã có cơ hội đó. Lúc đó tôi ngồi trên chiếc ghế dài trước câu lạc bộ, còn tiểu thư Barbora thì đứng trên hàng hiên cao hơn. Đứng chờ huấn luyện viên, nàng chốc chốc lại ngó đồng hồ. Chiếc ghế tôi ngồi có mái chống nắng và nó che khuất nàng từ eo nàng trở lên, nhờ vậy tôi có thể thoải mái ngắm nhìn cặp chân của nàng mà không sợ mình bị bắt quả tang trong cảnh thiếu tế nhị này.

Tôi đã phải nghĩ trong đầu, hẳn một số thành viên của câu lạc bộ sẽ sung sướng đến nhường nào khi có được cơ hội này. Họ sẽ thích thú ra sao được chiêm ngưỡng cặp giò rám nắng trời ban, cổ chân nhỏ nhắn, ống chân thon thả, đôi bắp chân bầu bĩnh, đầu gối thiếu nữ tròn trịa, đầy đặn, cặp đùi thể thao mà ánh nắng mặt trời đang vẽ trên đó một lần biên giữa màu nâu và màu hồng, cái lần biên dễ khiến trái tim người ta loạn nhịp này kết thúc tại nơi mà nó biến mất bên dưới chiếc quần soóc trắng đến lóa mắt. Họ hẳn sẽ ngắm nghía cả vết sẹo nhỏ bên cổ chân trái rồi tưởng tượng, ấy là kỷ niệm từ lần bị ngã hồi trượt tuyết năm ngoái. Như tôi đã nói, họ sẽ rất sung sướng có được cơ hội này và sẽ chẳng nghĩ đến chuyện tiếp tục đọc báo như tôi.

Đội huấn luyện viên chẳng thấy đâu, tiểu thư Barbora như thể bực mình. Nàng quay ra hỏi Pepik gì đó và cậu chàng chỉ tay về hướng tôi. Rồi cậu đến hỏi liệu tôi có muốn chơi với tiểu thư. Tôi rằng thật lòng tôi sẽ rất vui được chơi cùng nàng, thế nhưng khi truyền đạt lại cho tiểu thư, cậu chàng chỉ quay người về phía hàng hiên và xướng “Có.”

Tiểu thư Barbora mỉm cười với tôi và tôi phải nói với bạn điều này, phải, nàng có đôi chân tuyệt mỹ, nhưng xin lỗi, nhiều phụ nữ chân cũng đẹp, tuy nhiên tôi chưa bao giờ thấy cặp môi nào như của nàng. Tất cả sự quyến rũ của nàng đều nằm ở đấy. Mặc dù biết nàng đã khá lâu, tôi không chắc mắt nàng màu gì, bởi cứ ở bên nàng là tôi nhìn vào bờ môi ấy.

Chơi với nàng ba chầu, tôi thua cả ba. Điều này chẳng mấy dễ chịu nhưng tôi tự an ủi, nàng sẽ cho rằng tôi thua vì lịch sự. Nhưng thật ngạc nhiên nàng lại không nghĩ như vậy, sau buổi chơi nàng bảo, nàng chưa thấy ai đánh quả tay thuận kém như tôi. Nàng còn phản ứng dữ dội hơn khi nói về các cú giao bóng. Rằng tôi phát bóng như bà già. Tôi không ưng các thiếu nữ nói năng như thế. Tuy vậy, các bạn chớ nhầm lẫn mà nghĩ rằng tôi khuyến khích lối nói dãi bôi, giả tạo trong xã hội, rằng tôi sẽ thoải mái hơn nếu như sau một buổi chơi quần vợt mà tôi gần như đã làm người khác ngán ngẩm, lại được nghe tiểu thư nói những câu đại để:

“Ôi, ông chơi thật hay! Rất lâu tôi mới được chơi thế này. Ông thích chơi quần vợt không?”

Thế thì chần chần tôi sẽ không hài lòng, song cũng đâu cần sử dụng các kiểu nói thái quá như vậy “ông phát bóng như bà già”. Tôi rất ưng ý khi người ta chân thành, nhưng không có nghĩa là phải nói toạ với nhau như thế. Tất cả mọi điều đều có thể diễn giải bằng cách nói ôn hòa của xã hội lành mạnh. Lần nọ tôi đọc được rằng các nhà ngoại giao không bao giờ tuyên bố, có ai đó nói dối. Trong trường hợp này họ sẽ sử dụng câu nói như: “Tôi cho rằng người ta sẽ thành công khi nghi ngờ độ chính xác của các thông tin mà ông đưa ra.” Thế đấy.

Không rõ bằng cách nào mà Saturnin biết chuyện tôi không phải là đầu thủ ngang tài sức với tiểu thư Barbora. Trông anh râu rĩ, tôi cảm giác điều này quả thật đã làm anh chạnh lòng. Cả ngày hôm sau anh dựng một hàng rào gỗ kỳ dị trên boong nhà thuyền của chúng tôi mà tôi không dám hỏi đấy là cái gì. Đến chiều tối, anh vẽ một dải màu ở độ cao ngang tầm lưới quần vợt rồi tuyên bố đây là vách tường để tập phát bóng. Anh khuyến khích tôi luyện hàng ngày các cú đập bóng, anh nói chủ yếu là tập tay thuận.

Rồi anh biểu diễn cho tôi mấy cú đập mạnh đến độ tôi có cảm giác, bức tường tập khó mà đứng vững. Tôi hỏi, anh học ở đâu ra, anh cho biết đã từng làm huấn luyện viên một thời gian dài ở Nice.

Tôi nghĩ tôi sẽ chẳng chút ngạc nhiên nếu như được biết anh đã tham gia giải David Cup. Tập theo hướng dẫn của anh khoảng nửa giờ, tôi mới phát hiện ra anh đã tính toán cả khi dựng bức tường và hàng rào hai bên, nên rất ít khi bóng bị rơi xuống sông Vltava.

Thế là cùng với các thay đổi, sửa sang, thêm thắt mà Saturnin đã thực hiện trên thuyền, nay lại nảy nòi ra thêm một vách tường tập quần vợt, tôi thật không dám nghĩ đến việc ông chủ thuyền sẽ nói gì.

Ngay từ đầu Saturnin đã coi thuyền như là của mình. Nhìn tình hình này tôi khá lo ngại, bởi tôi e người chủ thuyền sẽ không cảm thông với các thay đổi mà chúng tôi đã thực hiện. Ít ra thì tôi không thể hình dung rằng ông ta sẽ đồng ý với các đổi thay. Tuy nhiên cho đến nay tôi chưa có cơ hội để xác định ông có thái độ ra sao đối với các trò lẩn lút của Saturnin. Cá nhân tôi chưa được gặp ông mà tôi cũng không mong gặp ông. Là người thuê nhà thuyền này, Saturnin miêu tả ông là một người đàn ông thấp bé và cực kỳ to béo.